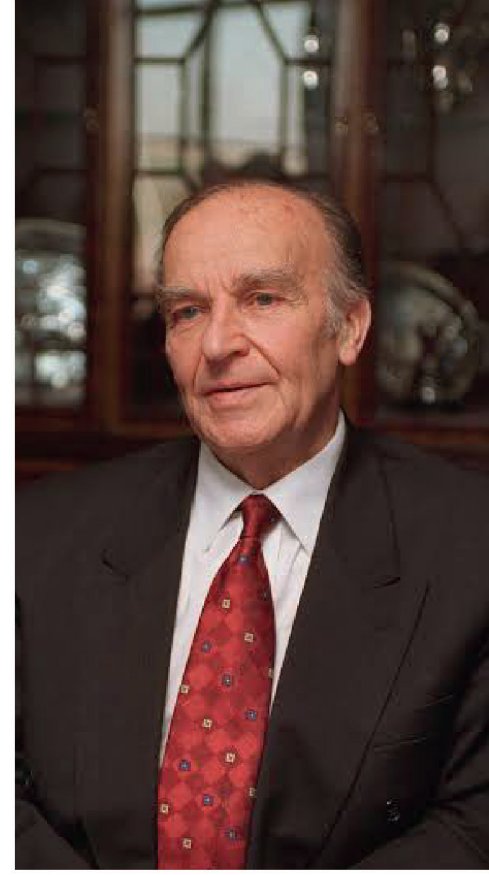
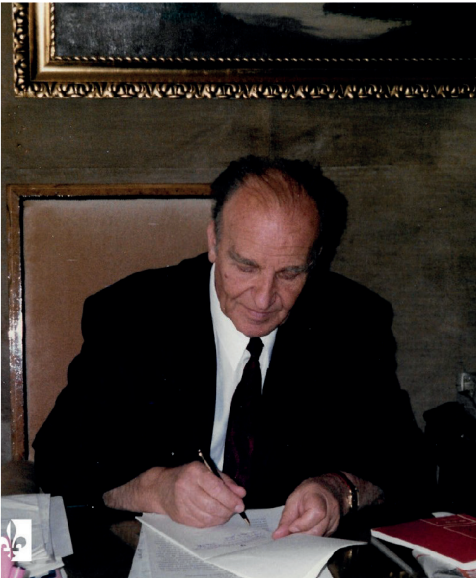

ALİYA İZZETBEGOVIÇ'İN TARİHE TANIKLIĞI

Editör: **Hasan Turan Aydar**

İçindekiler

- **Aliya'nın Tarihe Tanıklığı ve Uluslararası Kurumlara İtirazları /** 4
Sevilay Ünal
- **Doğu ve Batı Arasında İslam: İslam'ın Anlamı ve Potansiyeli /** 20
Enes Talha Tüfekçi

ALİYA'NIN TARİHE TANIKLIĞI VE ULUSLARARASI KURUMLARA İTİRAZLARI

Sevilay Ünal

Nisan 1992'de Sırbistan'dan gelen paramiliter birimler Bijeljina'ya saldırdığında neler olacağı belli olmuştu. Hatta bundan 7 ay önce Kravica-Bratunac yolu üzerindeki koruluktan açılan ateş sonucu iki Müslüman sivil canından olduğunda, Podrinje'de Müslümanları nelerin beklediği öngörülebilirdi. Ne var ki Boşnaklar bu meşum uyarıları yeterince dikate almamış olmalı.

Nasıl alsınlar ki Avrupalılardı, Avrupa'nın ortasındalardı, yirminci yüzyıldı, Avrupa İkinci Dünya Savaşı'ndan gerekli dersi almış, "bir daha asla" demişti. Sadece Bosna'ya ve Makedonya'ya referandum şartı koymuş olsa da bağımsızlık ilanını desteklemiş, bu ilanı derhal tanımıştı. Hem Avrupa'nın "değerleri" vardı. Medeniydi. Bu "üstün" değerlerini bir avuç mütecavize çiğnetecek değildi ya!

Bosna "özgürlüğü seven medeni dünyanın" bu meşru mücadeleden yardımına koşacağına inanmıştı. Oysa Bosna felaketine karşı uluslararası toplumun cevabı Holbrooke'un tabiriyle, "en iyimser bakışla belirsiz, en kötümser bakışla ise afallatıcı" oldu. Uluslararası toplumun bu kayıtsızlığı, korkaklığı ve ihtimal ki saldırganlara örtülü desteği nedeniyle, Bosna İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Avrupa'nın en kanlı sahasına dönüştü ve dünya dillerine "etnik temizlik" diye yepyeni bir kavram hediye etti.

Bosna'nın önce coğrafi olarak ait olduğu Avrupa, sonra özgürlükçü süper güç ABD ve kardeş İslam dünyasına dair başlangıçta beslediği ümit, dünya sustukça, zorba ve kurban eşitlendikçe, hatta zorba ödüllendirildikçe tedricen silikleşti ve nihayet yok olma noktasına geldi. Başlangıçtaki şaşkınlık, hayal kırıklığına ve sonunda öfkeye dönüştü.

20. yüzyılın son on yılında Bosna Hersek (BH) siyasi sahnesinin ana figürü Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegoviç, BH'nin kırılğan olduğunu, uluslararası destek olmadan kurulup varlığını idame ettiremeyeceğini biliyordu. Bu nedenle hiç vazgeçmedi, bütün dünya üç maymunu oynarken, Aliya ülkeden ülkeye, toplantıdan toplantıya, zirveden zirveye koştu.

Uluslararası toplumun, dünya siyasetinin erdemsizlikleri, adaletsizlikleri ve haksızlıkları karşısında derin bir sükût-u hayâl yaşadı ama susmadı. Savaşın en kızgın zamanında BH'yi yalnız bırakan ve arkasını dönen uluslararası aktörlere mektuplar yazarak kendilerinin ilan ettiği prensip ve beyanları terk etmekle suçladı.

5 Ağustos 1994 tarihinde Oslobođenje gazetesine verdiği mülakatta hayal kırıklığını ve hayretini şu sözlerle dile getirdi Aliya:

"Bu savaştan önce sözde Yeni Avrupa, onca debede ve merasimle yaratılmakta iken, aynı Avrupa'nın bu denli korkakça davranacağına ve kendisinin daha yeni tanımış olduğu bir ülkeye karşı girişilen bir saldırganlık savaşını hoş görebileceğine, soykırıma, toplama kamplarına gözlerini kapatacağına kim inanabilirdi? Fakat olmuş olan budur ve hala olmaktadır; hepimiz bundan dolayı şaşkınsınız."

Hayatta Kalma Hakkı

İlk hayal kırıklığı, artık Yugoslavya'dan kopmuş ve Birleşmiş Milletler (BM) tarafından tanınmış bağımsız bir ülke olmasına rağmen, BM'nin silah ambargosunun en zayıf kurbanı olmasıyla yaşandı. BM, Eylül 1991'de bir bütün olarak Yugoslavya'ya karşı ambargo kararı alırken, dışına kadar silahlı Sırplar ile canlarını savunacak silahlardan yoksun Bosna halkını aynı kefeye koymanın adaletsizliği ve basiretsizliğini fark etmiyor olamazdı.

Herkes sanki her şey normalmiş, anormal bir durum yokmuş gibi davranıyordu. Avrupa'nın dördüncü büyük ordusu JNA'nın (Yugoslav Halk Ordusu) elinde BH'deki savaşı 6-7 yıl daha sürdürmesine yetecek silah ve teçhizat vardı. Batı'nın hamiyetiyle kırk yıldır silah stokluyordu. Ambargonun Sırpların askeri kapasitesi üzerinde hiçbir gerçek etkisi olmayacaktı. Boşnakların ise hiçbir şeyi yoktu. "Güçlü bir savaş makinesi silahsız bir halka saldırıyordu." Bu ambargo sadece BH Ordusu'nun silahlanmasını engelledi.

Bu haksız, adaletsiz, anlamsız (belki de anlamlı) uygulama karşısındaki ilk şoku atlatan BH Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegović, uluslararası topluma BM Şartını, halkın kendini savunma hakkını hatırlatarak Müslümanların trajedisinden bu hakkı silah ambargosuyla elinden alan uluslararası toplumun da sorumlu olduğunu söyledi. **"Bu defa sizden, kendilerini savunmalarına izin verilmeyen bu halka en azından hayatta kalma hakkı vermenizi rica ediyorum."** diye yazdı onlara.

Veciz sözlerin bir şeyleri değiştireceği ümidi büyük bir iyimserlik alametiydi ama karşılığı yoktu. Ambargo kaldırılmadı ve savaş yıllarca devam etti.

Zehirli Mantarlar

Mayıs ve Haziran 1992'de toplama kampları zehirli mantarlar gibi çoğalmaya başlamış, yarım yüzyıl önceki Nazi kamplarını andıran bu kampları *UNPROFOR bildiği halde görmezden gelmeyi tercih etmişti. İkisi de Prijedor'da olan ve bu kampların en büyükleri Karaterm ve Omarska'da çoğunluğu Boşnak, birazı da Hırvat olan siviller hapsediliyor, Karaterm'e getirilip tecavüz edilen kadınlar Omarska'ya gönderiliyordu.

BH'deki 42 toplama kampının listesi Kanadalı bir Yahudi olan UNPROFOR Komutanı General Lewis Mckenzie'ye verilmiş, ancak Mckenzie kampların varlığını kamuoyunun önünde inkâr etmişti. Üstelik kamplarla ilgili bilgi veren bir mektubu sümen altı etmiş, BM'ye göndermemiştir.

8 Ağustos 1992'de Oslobodenje gazetesi, 94 toplama kampı listesinin yanı sıra Omarska'da çekilen ve CNN'in yayınladığı fotoğrafları paylaştı. Kamplardaki görüntüler dünyaya yayıldıkça sanatçılar, gazeteciler ve sade insanlar tepki göstermeye başlamış, hatta genç bir adam, Bosna'daki şiddete karşı bir protesto olarak Londra'nın parlamento meydanında kendini yakarak can vermişti. Ama uluslararası toplumdan hala tık yoktu.

9 Temmuz 1992'de Avrupa, ABD ve Kanada devlet başkanlarının da hazır bulunduğu Helsinki'deki AGİT Zirvesi'ne katılan Aliya, onlara Helsinki Nihai Senedi'ni, Paris Şartı'nı ve kendi "değerlerini" bir kez daha hatırlatarak, **"Bize yollamakta olduğunuz insani yardımlar için size sonsuz teşekkür ederiz, fakat bu Bosna'yı saldırıdan kurtarmaz. Saldırganlık ve onların sonuçları cömert sadakalarla ortadan kaldırılamaz"** diye isyan etti. Avrupa'nın kılını kıpırdatmayacağı anlaşılmıştı, zirvede hazır bulunan ABD Başkanı George Bush'a durum ayrıntılarıyla anlatıldı, ancak ABD, Bosna'yı Avrupa'nın bir iç sorunu olarak görme eğilimindeydi. Herhangi bir şey yapmaya niyeti yoktu.

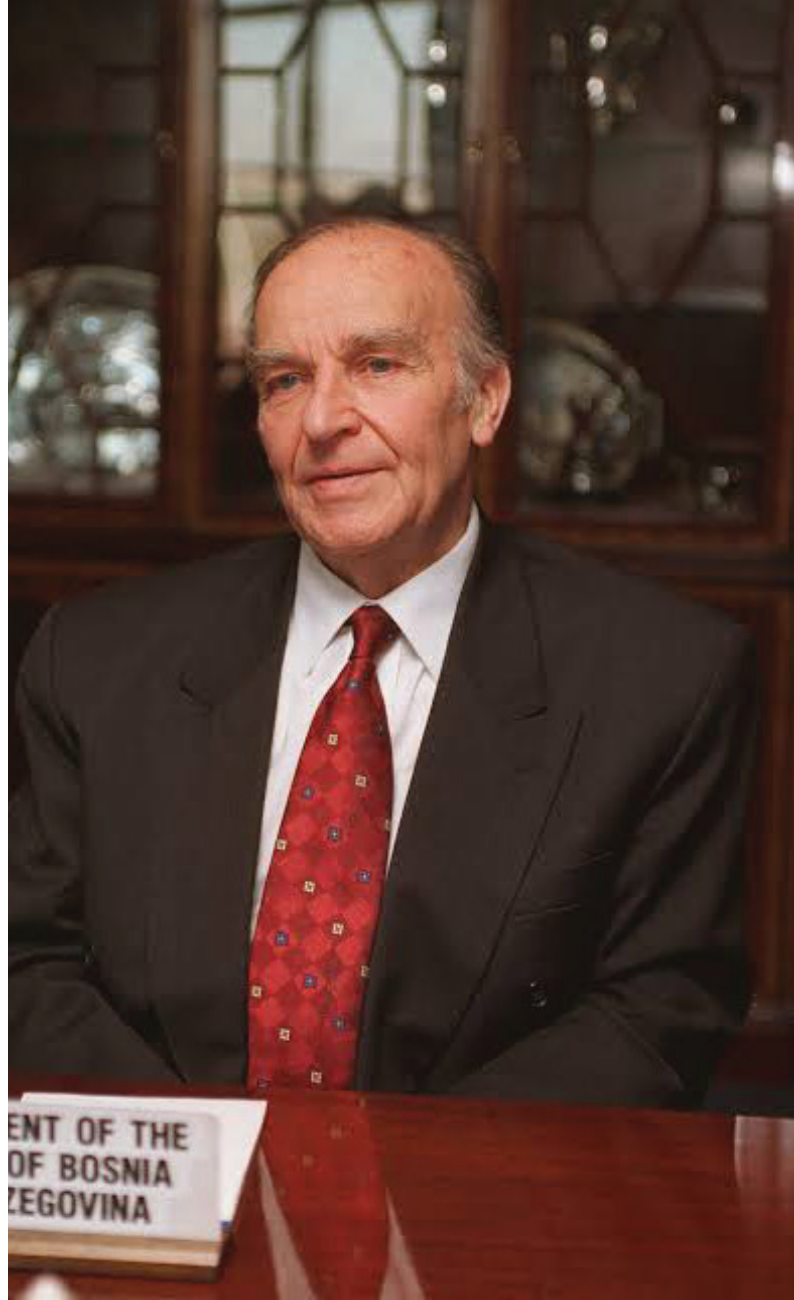
Bu Kötülük Asya'dan Gelmedi

Goražde'nin Sırp saldırganlardan kurtarılması için yürütülen savaş sürerken, 26 Ağustos 1992'de Londra'da bir konferans toplandı. Konferansın amacı, Yugoslavya Krizi'ni çözmekti ve BM Genel Sekreteri Butros Gali ile Büyük Britanya Dışişleri Bakanı John Major'ın da aralarında bulunduğu yaklaşık 40 katılımcı vardı. Çözüm arayışları içinde konferans ve müzakerelere katılıp duran Aliya, ülkedeki durumu onlara bir kez daha anlattı.

Bu nizami olmayan savaşta, bu işgal girişiminde kentlerin harabeye çevrildiğini, istenmeyen nüfusun katledildiğini ve sürüldüğünü, ülkenin her bir yanında zehirli mantarlar gibi toplama kamplarının boy verdiğini, hiçbir medeni ülkenin dilinde, işlenmekte olan mezalimi adlandırmak için yeterli çirkinlikte bir sözcük olmadığını söyledi ve ekledi: **“Şimdi sanki hiçbir şey olmamış gibi bizden pazarlığa oturmamız isteniyor. Hiçbir kent harabeye çevrilmemiş, kimse öldürülmemiş veya sürülmemiş, nefret ve düşmanlık tohumları hiç ekilmemiş gibi.”**

Asıl söylemek istediklerini sona bırakmıştı Aliya: **“Bosna-Hersek bir Avrupa ülkesidir ve onun halkı da Avrupalıdır. Fakat üzerimize çökmüş olan kötülük Asya'dan gelmemiştir; o da Avrupa kökenlidir. Saldırganda iki kötülük bir araya gelmiştir: Faşizm ve Bolşevizm. Her ikisi de Avrupa kaynaklıdır... Avrupa, Bosna'da ya savunulacak ve yeniden inşa edilecek ya da gömülmüş olacaktır.”**

Konferans, tüm çatışmalara son verilmesi çağrısında bulunan bir deklarasyonun kabulü ile sona erdi. Deklarasyon kâğıt üzerinde kaldı ve Sırp hücumları devam etti.

Adil Bir Savunma Savaşı veya Adaletsiz Bir Barış

BH'yi temelde etnik ilkeye dayalı 10 yarı otonom bölgeye (kantona) bölen ve adem-i merkezîyetçi bir devlet yapısı öngören Vance-Owen Planı ahlaki bir felaketti. Biri Sırp, biri Hırvat ve biri de Boşnak olmak üzere üç cumhuriyetten oluşan ve ayrılma haklarının bulunduğu bir konfederasyon öngörerek BH'yi etnik temelde üç parçaya bölen Owen-Stoltenberg Planı ise (plana göre BH topraklarının %52'si Sırlara, %30'u Boşnaklara, %18'i de Hırvatlara veriliyordu) ondan geri kalmıyordu. Katillerin, gasıpların, sürgün ve tecavüz edenlerin zaferini teyit ediyordu.

Aliya çok sert tepki gösterdi ve BH halkına seslendi: Açıkça gücün ilk ve son prensip olacağı yeni davranış kodeksi ilan edilmesini talep etti. Aynı zamanda, BM Sözleşmesi ve uluslararası hukukun özenle ve sabırla düzenlediği kanunların artık geçerli olmadığını ilan edilmesini istedi.

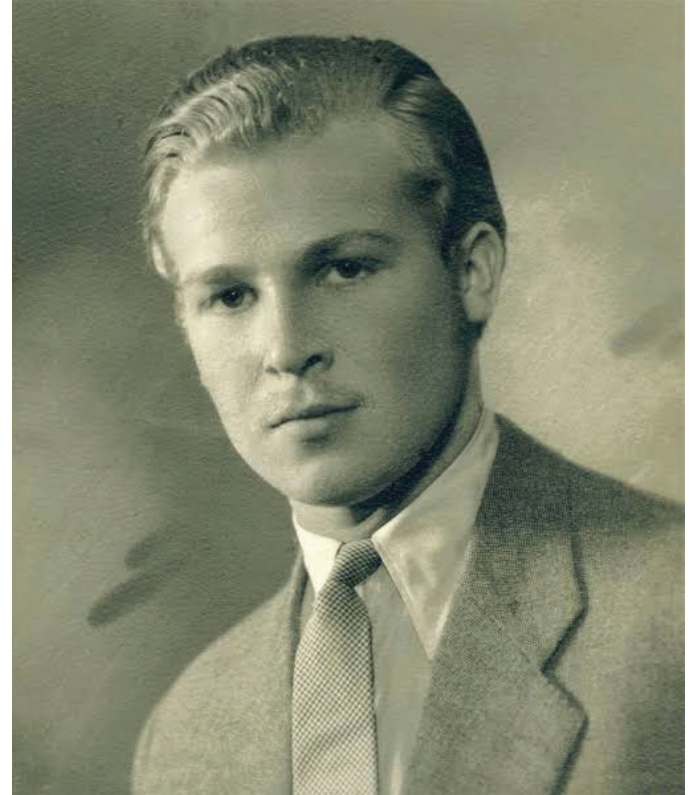
Ekim 1993'te BM Genel Kurulu'nda sözde barış planlarıyla ilgili bir konuşma yaptı. Uluslararası toplumun, elli yıl iktidarda kalan komünist yapılardan özgürlük ve demokratik yapılara geçiş için tanımlanmış bir politikası ve siyasi eylem planı olmadığını ve bu problemlerin olumsuz veçhelerinin BH'te bütün boyutlarıyla resmedildiğini söyledi.

Bu eşi benzeri görülmemiş şiddetin, **"BH 'nin siyasi bir ameliyat için canlı canlı masaya yatırıldığı bir deney olarak kullanıldığı"** tespitinde bulunarak **"BH, muhtelif post-komünist devlet modellerinin test sahası olarak kullanılmıştı ve bu uluslararası toplulukça yürütülmekteydi"** çıkarımını yapıyordu.

Uluslararası toplum, BH'de olan biteni, üç halk arasındaki iç savaş olarak ele alıp yegâne çözümün toprakların taksimi olduğuna hükmetmişti. Saldırganlığı durdurma adına tek bir adım atılmamıştı. "Üç tarafın üzerine mutabık olduğu her şeyi kabul edeceğiz" yaklaşımı sorumluluktan kaçmak demektir; Aliya'nın deyişiyle "özellikle de kurban taraf, kitlesel açlık ve soykırım tehdidi altındayken."

"BH halkı bugün bir yol ayrımındadır: Ya adil bir savunma savaşı ya da adaletsiz bir barış. Savaşın devamı, halkın daha fazla acı çekmesi demektir. Adaletsiz barış da kabul edilemez, zira tarihin başarısız kabul ettiği bir etnik taksim ve apartheid kavramı üzerine temellenmiştir... Soykırımı meşrulaştıran ve etnik taksimi teşvik eden her plan, daha fazla saldırganlık tohumları ecek ve intikam yangınlarını ateşleyecektir" demekteydi Aliya .

Uluslararası toplumun bulduğu çözümün savaşın nedenlerine dikkat etmeyen (ya da dikkat etmek istemeyen) adaletsiz ve haksız bir çözüm olduğunu, yani çözüm olmadığını haykırmaktaydı Aliya .

Balkan Hilafeti

Savaş devam ederken, saldırganlardan biri olan Hırvatistan Cumhurbaşkanı Franjo Tuđman, Bosna'nın işgalinden bahsediyor, burada bir İslam Cumhuriyeti yaratılmaya çalışıldığını söyleyip Haçlı Seferi talep ediyordu. Batı basınında da BH'nin İslamileştiği yönünde haberler pompalanıyordu.

Sırp propagandasına göre de Müslümanlar, Türkiye'nin de yardımıyla, "Balkan Hilafeti"ni tesis etmek isteyen İslamcı militanlardı ve Çetnikler de Avrupa'yı İslam tehdidinden koruyan savaşçılardı.

Aliya, Almanya'da yayınlanan Stern'e 5 Kasım 1994'te konuyla ilgili şu beyanlarda bulundu:

"Evet, Bosna'da sizin deyiminizle İslamileşme sözü konusu ama Hıristiyanlaşma ile aynı derecede. Bosnalı Katolik ve Ortodoks Hıristiyanlar arasında görülen dine ilginin yenilenmesi biçiminde söz konusu. Ancak, Hıristiyanlaşma, Hıristiyan Avrupa için hassasiyet konusu olmuyor, bunu anlıyorum ve karşı çıkıyorum. Benim hoşgörüm Avrupa değil, İslam kökenlidir. Avrupa, parıldayan gerçeklere rağmen, kendisini kurtarmaya kesinlikle muktedir olamadığı kuruntulara sahiptir. Örneğin, Bosna'daki bu savaşta yüzlerce kilise ve cami yıkıldı. Bunların bir tekini bile Boşnaklar yıkmadı, hepsi Avrupalılar tarafından yıkıldı. Türkler dünyanın en yumuşak yöneticileri değillerdi ama tüm Hıristiyan halklar ve onların Orta çağdan kalma en önemli anıtlarının hepsi 500 yıllık Türk idaresi boyunca ayakta kaldı. Belgrad'tan fazla uzakta olmayan meşhur Fruska Gora manastırları Türk yönetiminin 300 yılı boyunca ayakta kaldı ama üç yıllık Avrupa yönetimine dayanamadı. İkinci Dünya Savaşı sırasında yakılıp yıkıldılar. Faşizm ve komünizm Asya'nın değil, Avrupa'nın ürünleridir. Ve şimdi bile Avrupa, Balkanlarda faşizmin ortaya çıkışına karşı fazla bir hassasiyet göstermemiştir. Avrupa'ya değer veriyor ve takdir ediyorum ama kanımca, kendisini olduğundan çok daha büyük görüyor."

Bu sözler, Avrupalılarda pek de memnuniyet uyandırmamış olmalı.

Gölge Etmeyin Yeter

1994 güzünde, savaşın en kızgın zamanlarını yaşarken, Avrupa'nın bu gaddar saldırganlık karşısındaki hoşgörüsü; soykırımı, toplama kamplarına ve tecavüzlere gözlerini kapatması karşısında herkes şaşkına dönmüştü.

Aliya Eylül 1994'te BM Genel Kurulu'nun 49. Oturumunda uzun bir konuşma yaptı. İçerideki durumun vahametini kim bilir kaçınıcı kez dikkatleri çekmeye çalıştıktan sonra dünyayı bu barbarlığa sessiz kalmakla suçladı. Dünyanın bütün bunları görmemesi için ya kör olduğunu ya da bu kötülüğü bilinçli olarak kabul ettiğini söyledi. Çünkü eğer kör değilse, geriye sadece ikinci ihtimal kalıyordu.

Kör bir adaletsizliğe dönüşmüş olan silah ambargosunu bir kez daha gündeme getirdi. Yok edilme tehdidiyle karşı karşıya kalan BH halkının kendini savunmasına bile izin verilmediğini, elinin kolunun bağlandığını söyledi.

"Bizim savunmamıza katılmak zorunda değilsiniz. Ancak gelin ve ellerimizi çözün veya en azın-

dan kendimizi savunmamıza izin verin. Çocuklarımız öldürülür, kadınlarımıza tecavüz edilir, kutsal saydığımız her şey harabeye çevrilirken kendimizi savunma hakkımızı tanıyın."

Bu mesaja dünyanın verdiği yegâne cevap, "Sırp-larla pazarlık edin!" oldu. BH ne zaman silah ambargosunun kaldırılması meselesini gündeme getirirse UNPROFOR askerlerini geri çekmekle tehdit etti ve Podrinje bölgelerinin umudu olan BM askerleri, bu umuda 1995 yazında ihanetten geri durmadılar.

Uluslararası topluma olan inanç ve silah ambargosunun kaldırılacağına dair umut artık yok olmaya başlamıştı ve Aliya pek de sessiz olmayan bir çığlıkla **"gölge etmeyin yeter"** diyordu. O tarihte The Times'a verdiği röportajda kullandığı ifadeler şunlardı: **"...Kimseden özgürlüğü bize bir tabakta sunmasını beklemiyoruz. Bu itibarla da doğrudan yardımınızı istiyor değiliz, ayakta kalma mücadelemizde bize engel olmayın yeter."** BM'nin cevabı ise "Eğer silah istiyorsanız, ekmekten ve ilaçtan mahrum bırakılırsınız" şeklindeydi.

Bazı Ekselanslara Sormak İsterim

1994'ün Kasım'ında Boşnak Fikret Abdić, Bosna Karasabi Radovan Karadžić ile ortak hareket ederek Bihać'a saldırmış, vatandaşlarını asırlardır yaşadıkları topraklarından çıkararak Sırplarla iş birliği yaparak Batı Bosna Özerk Bölgesi'ni ilan etmişti. Krajina bölgesinde yenilgi kaçınılmaz gibi görünüyordu. ABD Savunma Bakanı William Perry, bu durumdan pek heyecanlanmış olmalı ki, aceleci ve sorumsuzca Bosna'daki savaşın Sırpların zaferiyle bittiği ve dünyanın bunu kabul etmesi gerektiğini söylemişti.

5 Aralık 1994'te Budapeşte'de düzenlenen AGİT Zirvesi'nde Aliya hem Perry'ye hem de başka birçok kişiye esaslı cevaplar verdi.

Önce, en güzel iki sözcüğü adında taşıyan bir örgütün en önemli toplantısında güvensizlik ve iş birliği yokluğu hakkında konuşuyor olmanın ironisinden bahsetti. Uluslararası aktörlerin ikiyüzlü yaklaşımlarından bunalmış bir şekilde özellikle İngiltere ve Fransa'yı RS (Sırp Cumhuriyeti) denen canavardan devlet oluşturmaya çalışmakla suçladı.

Konuşması dobra ve heybetliydi: **"Kendini RS diye adlandıran bu canavardan azimle devlet oluşturmaya çalışan bazı ekselanslara sormak isterim, ki bazıları burada, aramızda bulunuyor (Lord Owen'ı kastediyor) yarın da bu RS'nin tanınması ve kurucularının bir sonraki sefer bizimle burada oturmaları için mi çalışacaklar? Şiddet ve soykırımıla yaratılan bu yapıyı, yarın medeni ülkeler ailesine davet etmeye mi hazırlanıyorlar?"**

Orada olanlara ve tüm dünyaya şunları haykırdı:

"...Bosna'da olup bitenler Batı'nın ayıbıdır.

Saldırıdan önceki altı ay boyunca, insani yardım konvoyları geçirilmedi. Saldırıdan hemen önce Fransız Taburu Bihać'ı terk etti. Yerlerine yetersiz Bangladeş askerleri yerleştirildi. Topyekûn bir medya karartması uygulandı. Tek bir yabancı gazeteci yoktu. UNPROFOR, verdiği haberlerde saldırıyı önemsiz gösterdi. Tüm bunlar tesadüf olabilir mi?

Üst mevkideki biri, halk boğazlanırken, Sırpların kazandığını ilan etti. Sanki bir futbol maçını yönetiyormuş da düdüğü çalıyormuş gibi.

Paris ve Londra, başından beri Sırpların koruyucuları gibi davrandı. Peki Rusya? Genel Kurul'un kararlarını veto edip durdu.

Karadžić'in Sırpı, Bosna'nın dört bir tarafına 150'den fazla füze sistemi yerleştirdi. Bunları nereden buldular?

Savunmamızın güçlenmesi oranında, bize yardım etmeye olan isteğiniz de azaldı. Neden? Bunun bir cevabı var mı?

Son 50 yılda tek bir bağımsızlık savaşı kaybedilmemiştir. Bizimkinin farklı olması için bir neden göremiyorum.

Batı'nın sergilediği, ehliyetsizlik, yan çizme ve bazen de kötü niyet.

Bosna'daki savaşın sonucu, BM'nin itibar kaybı, NATO'nun zayıflaması olacaktır.

Batı, ciddi bir hastalığa ağı kesici verdi ve hastalık daha da derinleşti.

Yardım edilmeyi hak etmiştik, çünkü sadece arkamıza yaslanmadık ve kollarımızı kavuşturup beklemedik."

"RS denen bu canavardan devlet oluşturmaya çalışan ekselanslar (İngiltere ve Fransa'yı kastediyordu), olan bitenden sonra artık umurumda değilsiniz!" diyerek uluslararası topluma açıkça meydan okuyordu ve en vurucu cümleyi sona saklamıştı:

"Bosna'nın dostlarının, bu sözlerden dolayı beni ayıplamayacaklarını umarım. Diğerlerine gelince, bunca şeyden sonra onların ne düşünecekleri artık beni ilgilendirmiyor."

Srebrenica'yı Durdurmak Dünyanın İşine Gelmedi

Bosna trajedisini sessizce izleyen uluslararası toplumun harekete geçmesi için Srebrenica boyutunda bir soykırımın gerçekleşmesi beklenmişti. 11 Temmuz 1995'te BM'nin güvenli bölgelerinden Srebrenica, ardından 25 Temmuz'da Žepa düştü. Sadece Srebrenica'da 8372 sivil Boşnak soykırıma tabi tutuldu. Srebrenica, Žepa ve İkinci Markale katliamlarından sonra NATO, 30 Ağustos 1995'te bombardıman kararı aldı ve Sırpların Bosna çapındaki mevzilerine yönelik hava müdahaleleri başlattı.

BM, Temmuz 1999'da Srebrenica soruşturması yürütmeye karar verdi. BM'nin Bosna Misyonunun Sivil İşlerden Sorumlu Başkanı David Harland'ın sorularına Aliya'nın verdiği cevaplar şöyleydi:

Sırpları cesaretlendiren şey neydi?

"Bosna'daki olayların seyri, Mladić 'te uluslararası topluğun müdahale konusunda kararlı olmadığı izlenimi bıraktı... Bu sonuca, Sırp liderlerinin General Akashi (BM'nin Bosna Temsilcisi) ve Janvier'le (UNPROFOR Komutanı) yapmış oldukları müzakerelerden hareketle varmıştır..."

UNPROFOR ve NATO neden müdahale etmedi?

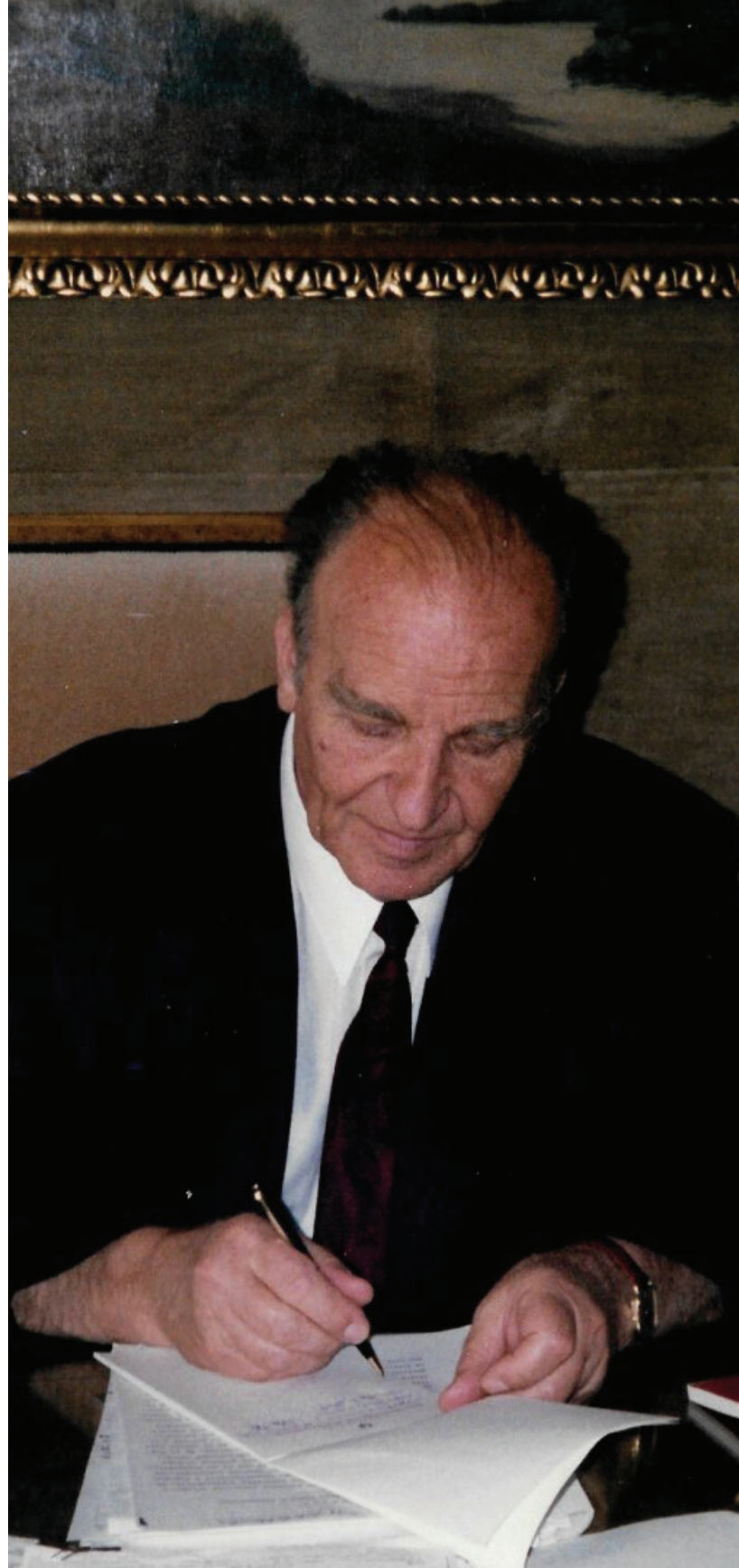
"Bunun neden ve nasıl olduğunu sadece Akashi ve General Janvier cevaplayabilir. Onların 8,9,10 ve 11 Temmuz 1995'te perde arkasında oynanmış olan bu oyunla ilgili bilgileri vardır."

Bu saldırıyı bekliyor muydunuz?

"Uluslararası topluluğun buna izin vermeyeceğine inanıyorduk."

NATO neden daha önce müdahale etmedi?

"Dünyanın işine gelmedi..."

Böylesi Bir Dünyada

Aliya, Bosna Savaşı'na son verecek olan Dayton Barış Antlaşması için müzakere süreci başlamadan önce 24 Ekim 1995 tarihinde BM Genel Kurulu'nda konuştu:

“BM hem umut hem hayal kırıklığı oldu bize. BM, küresel çatışmayı önlemede başarılı, bölgesel çatışmayı önlemede başarısız oldu. Çekincenin bedeli korkunç oldu. Halkım bu yüksek bedeli ödedi.”

ABD'nin Ohio Eyaleti'ndeki Dayton Hava Üssü'nde yirmi gün süren müzakereler sonrası ABD Başkanı Clinton, 21 Kasım Salı günü saat 11.40'ta Rose Garden'da, Bosna'da barışın nihayet sağlandığını ilan etti. Dış dünyaya arkasını dönmüş, zayıf bir lider görüntüsü veren Clinton'ın itibarı kurtulmuştu.

Törende konuşan Aliya, **“... Halkımıza gelince, belirtmeliyim ki, bu adil bir barış olmayabilir; ama savaşın sürdürülmesinden daha adil. Bu şartlar altında böylesi bir dünyada daha iyi bir barış elde edilemezdi”** demiş, ülkesine döndüğünde Ljiljan'dan bir gazetecinin “bu gibi bir dünya ile neyi kastettiğini” sorduğunda ise ona şu cevabı vermişti: **“Adil olmayan bir savaşın yürütülmesinin ve adil olmayan bir barışın empoze edilmesinin mümkün olduğu bir dünya.”**

Dayton Barış Antlaşması'nın 14 Aralık 1995'te Paris'te gerçekleştirilen imza törenindeki konuşmasında ise Bosna-Hersek halkının ve parlamentosunun **“bu anlaşmayı, acı ama faydalı bir ilacı alan kimse gibi pek hoşlanmadan kabul ettiğini”** belirtti. Saldırgan bir savaş, saldırganların yenilgisiyle sonuçlanmak durumunda. Başka türlü bir sonuç, adil değildir ve acı bir tat bırakır çünkü.

Noel Baba'lar

Aliya'nın kendi ülkesinde, kendi halkına verdiği mesajlar bile uluslararası topluma dert oluyordu. Onun İslam'la ilgili beyanları ve Müslüman şahsiyeti, demokrasi karşıtı olarak algılanıyor, gayrimüslimler ve seküler Bosnalılar için tehdit telakki ediliyor, propaganda malzemesi yapıyordu. Oysa teorik düzlemde dine dayalı bir toplumun her şeyden önce toplumsal bir ilerleme demek olduğuna inanan Aliya, BH'nin dini bir devlet değil, sadece bir halklar cumhuriyeti olabileceğine inanıyordu.

Bazı kişilerin 1996 yılbaşını uygun olmayan bir tarzda kutlamalarını protesto eden Aliya'nın mesajı hem yerel hem de uluslararası düzeyde büyük tepkilere neden olmuştu. Konu ile ilgili açık mektubunda, birkaç ay önceki Srebrenica trajedisine rağmen 1996 yılbaşının ahlaksızca karşılanmasına tepki göstermiş ve şunları söylemişti:

“Yalnızca az sayıda arsız ve kalpsiz kişi, mezarlar ve yaralar hala tazeyken, sanki hiçbir şey olmamış gibi sarhoş olmaya ve kameralar önünde yüzlerini göstermeye cesaret edebilir... Biz de Avrupa ülkesiyiz, ancak bu, bütün Avrupalı kötülüklerle kapımızı açmamız gerektiği anlamına gelmez: Alkole, pornografiye, uyuşturucuya ve her türlü pervasızlığa. Avrupalı kararlılığı, gayret ve örgütlenme duygusunu takip edeceğiz, ama ölçsüz ve ölçütsüz olarak her türlü yolla Avrupa ve Amerika'yı takip etmeyeceğiz... Halkımıza yabancı olan Noel Baba'ları ve benzer sembolleri kimse empoze etmeye kalkmasın. Herkes onları kendine saklasın, çok istiyorsa evinde tutsun.”

BH medyası çalkalandı ve bunu “tanıdık iyi dünyaya darbe” olarak nitelendirdi. Uluslararası toplum da ifadelerden hayli müteessir olmuş olmalı ki, bir sene sonra New York Times muhabiri bu konuyu gündeme getirdi. Aliya ona şu açıklamada bulundu: **“Eski zamanın sembolleri, benim devlet ve toplum vizyonumda yer almamakta. Komünizmin çürüklerini olumlu karşılayamam.”** Aliya, uluslararası toplumun zayıf karnına “kurnazca” hamle yapıyordu.

Bosna Mümkün Mü?

Aliya 25 Eylül 1996'da BM Genel Kurulu'nun 51. toplantısında herkesi şoke eden bir konuşma yaptı.

New York'a giderken uçakta eline geçen Washington Post'ta bir habere ilişti gözü: Haberde, çok olumsuz bir bağlamda, savaş sırasında BH Ordusu'nun silahlandırılması üstü kapalı imalarla yer alıyordu. Oysa Aliya, ertesi gün Genel Kurul'un önünde son derece açık konuştu. Washington Post'taki haberden bahsetti: **"Yazar bunu açıkça söylemiyor ama Müslümanlar hakkındaki her şeyin ona terörizmi hatırlattığı açık"** diye başladı konuşmasına. **"Onun için bir Müslüman isme sahip olmak ya da sakallı olmak şüpheli olmak için yeterli"** diyerek makalenin yazarına eleştirilerini yöneltti.

Aliya giderek sertleşiyordu:

"Ülkemiz ve halkımız bir cehennemden içinden geçti. Dünya, silah ambargosu koyma hakkına sahip olduğunu varsaydı; biz de kendimizi savunma hakkına sahip olduğumuzu düşündük. İki hak çatışınca, kendi hakkımızın daha güçlü olduğunu düşündük. Bu nedenle, savaş sırasında silah sağlamak ve kendimizi savunmak amacıyla yapabildiğimiz her şeyi yaptığımız için özür dileme gibi bir niyetim yok. Tam tersine, savaş sırasında bize yardım eden cesur insanları tasdik ediyorum ve dost ülkelere teşekkür ediyorum."

"Küçük bir ülkeyiz, bu nedenle açık ve adil bir siyaset izlemek zorundayız. Gizli diplomasi ve ikili oyunlar, büyük ülkelerin imtiyazı."

"Bazıları hala 'Bosna mümkün mü?' diye soruyor. RS'de yarım milyon kişi katledildi. Bu rakam, savaş öncesi nüfusun yüzde kırkı. Eğer cezalandırılmamış soykırım mümkünse, Bosna mümkün değildir."

Aliya, konuşmasını BM sisteminin ıslah edilmesi gerektiğini söyleyerek bitirdi: **"BM sisteminin reforma tabi tutulmasını destekliyoruz... BM ifa edemediği yükümlülükleri alamaz. Güvenli bölge ilan edip sonra onu kaderine terk edemez."**

"Bu ihmal nedeniyle halkım büyük bir bedel ödedi. Güvenli bölge Srebrenica ve civarındaki 8 bin masumun hayatı, tek örnek değil ama bu bulanık ilişkinin en iyi örneği."

Mücahitler

Uluslararası toplum, Sırp lar hiçbir biçimde uygulamadığından kâğıt üstünde kalan Dayton Barış Antlaşması'nın canlandırılması için, Aliya'nın zorlamalarıyla, Şubat 1996'da Roma'da Mini Dayton Zirvesi düzenlemeye karar vermişti. Aliya'nın Roma'ya hareket ettiği 16 Şubat günü ilginç bir şey oldu.

*IFOR, Saraybosna'nın 16 km batısındaki bir tepede bulunan Pogorelica polis merkezine baskın düzenledi. Baskıncılar, Pogorelica'da yabancı savaşçı bulamadı ama bu operasyon tüm dünyaya şu başlıklarla servis edildi: "Şüpheli bir polis kadrosu, İranlı eğitimlerce eğitiliyor" "IFOR, Bosna'da yasal olmayan İranlı militanların bulunduğu bir üs keşfetti" "Terörist eylem için silah ve cephane bulundu." "İzzetbegović, Dayton Anlaşmasını bozdu..." Pogorelica, açıkça "Terörist Kampı" olarak nitelendirilmişti.

IFOR bu merkezi zaten biliyordu ve tam da Roma Zirvesi öncesi böyle bir baskın düzenlemiş olması kesinlikle Aliya'ya ve BH Hükümeti'ne arkadan takılmış güçlü bir çelmeydi. Aliya'nın elini zayıflatmaya yönelik son derece politik bir operasyon olduğu aşikardı ve bu kadar kötü bir kurguyla bile amacına ulaşabilmişti. Aliya olayla ilgili daha sonra şunları söyleyecekti: **"Gerçeği bilmiyordum ama Roma'da durumum kesinlikle çok zordu."**

Aliya'nın karargâhtan haberi dahi yoktu. O da bunun çok büyük bir hata ve DBA'nın ihlali olduğunu düşünüyordu. Pogorelica'da silahlar ve bazı şüpheli malzemeler gerçekten ele geçirilmişti ancak basının kıyameti kopardığı gibi yabancı savaşçılar yoktu. Aliya, sorumluların bulunmasını istedi; İçişleri Bakanı istifa etti.

Dayton müzakerelerini yürüten ABD'li Diplomat Richard Holbrooke ve ekibi daha Dayton imzalanmadan önce, Saraybosna'yı ziyaretlerinde Bosna'daki mücahitleri sınır dışı edilmesini istemişler hatta bazı tehditlerde bulunmuşlardı. Pogorelica vakası sonrasında ABD'yle ilişkiler iyice gerildi. Gönüllü savaşçıların çoğu Bosna'yı terk etmişti. Ancak ABD, evlenip çoluk çocuğa karışanların da gitmesini istiyordu. ABD gibi bir müttefiki kaybetmek, hele o şartlarda, Bosna ve Boşnaklar için zor olmasına

rağmen Aliya, ABD Senatosu'na yazdığı mektupta şunları söyledi:

"Onların varlığı sır değildi, IFOR'un bilgisi dahilindeydi. Clinton ve Christopher'a da söylemişim... Bazı Müslüman ülkelerde demokratik olmayan rejimler olduğu için bu insanların gidebilecek bir yeri yok. Savaşta bizimle yan yana olmalarını da hesaba katarak onları ülkemizden kovmak, halkımızın manevi tutumuna aykırıdır..."

Vicdanı ile ABD yönetimi arasında kalan Aliya, mücahitleri sınır dışı etme baskısına direndi ve bunun bedeli olarak da ABD desteği git gide azaldı.

Modern Dünya Ahlaken Zayıf

Mart 1997'nin sonunda Amerikan Demokrasi Merkezi'nin ödülünü almak üzere New York'a davet edilen Aliya, orada yaptığı konuşmada BH'in o anki durumundan ve Dayton Barış Antlaşması'nın yavaş işlemesinden bahsettikten sonra **"Bosna'da modern dünyanın ahlakı ve cesareti sınıandı. Şimdiye kadar ne yazık ki onun ahlaki zayıflığının birçok kanıtı var"** ifadelerini kullandı.

İslam En İyisi Ama Biz En İyisi Değiliz

Aliya'nın eleştirilerinden İslam dünyası da payını almıştı. 11 Aralık 1997'de İslam Konferansı Örgütü'nün (İKÖ) Tahran'da düzenlenen toplantısına davet edildi.

Aliya, Tahran'a gitmeden önce okur-yazar olmayanların oranının yüzde 60'ın üzerinde olduğu İslam ülkelerinin bulunduğunu öğrenmiş ve çok üzülmüştü. Konuşmasını bu mesele üstüne yapmaya karar verdi ve şunları söyledi:

"Çok açık konuştuğum için beni bağışlayın ama güzel yalanların yardımı olmaz velakin acı gerçekler bir ilaç olabilir... Batı dejenere veya çürümüş değil. Kendi kendini kandıran komünizmin 'Çürümüş Batı' propagandası bunu acı bir şekilde ödedi. Batı çürümüş değil. Güçlü, örgütlü ve eğitilmiş. Okulları bizimkilerden iyi ve kentleri bizimkilerden temiz. Batı'da insan haklarının düzeyi yüksek ve fakirlerle sakatlara toplumsal yardım iyi örgütlenmiş durumda. Batılılar çoğunlukla sorumlu ve dakik kişiler. Bunlar onlardan edindiğim tecrübelerim. Onların ilerlemelerinin karanlık yönünü de biliyorum ve bunun gözümden kaçmasına izin vermiyorum."

"İslam en iyisi -bu hakikat-, ama, biz en iyisi değiliz... Batı'dan nefret etmek yerine, onunla rekabet etmeliyiz. Kur'an bize bunu emretmiyor mu? 'Hayırlı işlerde yarışın.' Din ve bilimin yardımıyla, ihtiyaç duyduğumuz gücü yakalayabiliriz. Uzun ve zor bir yol bu, Kur'an'ın bahsettiği zirveye doğru yorucu bir tırmanma; ama başka yol da yok."

"Bu nedenle her yerde eğitim için fonlar oluşturalım. Tek bir çocuğumuzun bile eğitimsiz kalmasını sağlayalım. Zengin İslam ülkeleri fakir ülkelere bu konuda yardım etmeli..."

"Bazı kişiler terörden bir fayda umabilirler. Bu yanılsama hızla yayılıyor. Terörizm, halihazırdaki ve gelecekteki zayıflığımızın bir sonucu. Yalnızca ahlak dışı değil, ama aynı zamanda üretkenliği de engeller. Ahlak dışı çünkü masum insanlar zarar görüyor, üretkenliği de engeller, çünkü hiçbir zaman ve mekânda hiçbir şeyi çözmemiş. Tarihteki her ciddi hareket terörizmi reddetmiş. Kur'an'daki bir ayetin onu yasakladığını düşünüyorum: 'Bir insanı öldüren, bütün insanlığı öldürmüştür gibidir.' Ne yazık ki bunu unutanlar var..."

"Tarihe Tanıklığım" kitabında Aliya, konuşma bittiğinde salonda gergin bir sessizliğin hâkim olduğunu söylüyor. Salonda yürürken genç bir kişi kalabalığı yararak Aliya'ya gelip eline bir not tutuşturmuş. İngilizce olarak şöyle yazıyormuş: "Övdüğünüz Batı'nın halkınızı yok olmaya terk ettiğini unuttunuz mu? Yalnızca Müslümanların hakiki dostlarınız olduğunu hatırlayın."

Raportörler

27 Nisan 1999 tarihinde Strazburg'da düzenlenen Avrupa Konseyi toplantısında konsey raportörlerinin BH'deki insan haklarına ilişkin raporlarına Aliya çok sinirlendi. Bahse konu raporlarda insan hakları ile ilgili çok olumsuz bir tablodan söz ediliyordu. Raporlardaki veri ve bilgilerin kontrolünü isteyen Aliya, insan haklarının şartlarının kentten kente çok farklılaştığını ve genel bir yargıya varılamayacağını, raporların insan haklarını zalimce ihlal edenlerin genel ortalama içinde sakladığını söyledi.

Saraybosna'daki (BH Federasyonu'nda) ve Foča'daki (BH Sırp Cumhuriyeti'nde) insan haklarını harmanlamanın ve bundan ortalama elde etmenin imkânsız olduğunu ama yapılanın tam da bu olduğunu belirtti. Saraybosna, Tuzla, Zenica, Banja Luka, Bihać, Bijeljina, Vişegrad vd için özel durumlar betimlenmeliydi.

Raporda "Çoğu kişi Saraybosna'ya gelmek yerine oradan ayrılıyor" deniyordu. Aliya buna çok öfkelenildi ve şöyle dedi: **"Kuruluşundan beri Müslüman çoğunluğa sahip olan bu kentte ortaokula sahip büyük bir Katolik merkezi, bir lise, bir tıp okulu, iki üniversite, en büyük Hırvat birliği olan Napredak'ın etkin olduğunu, Hırvat siyasi partilerin özgürce çalıştığını, 60 bini aşkın Sırp ve Hırvat'ın Saraybosna'da yaşadığını, BHTV'nin (BH Televizyonu) bir SDA (Aliya'nın kendi partisi Demokratik Eylem Partisi) kuruluşu olmadığını, BH Avrupa Konseyi Delegasyonunun bir SDA delegasyonu olmadığını, 5 üyeden yalnızca birinin SDA'dan olduğunu, geri kalan 4 tanesinden 2'sinin Sırp, 1'inin Hırvat olduğunu biliyor musunuz?"** diye sordu raportörlere. Raportörler bunları ilk defa duyuyordu.

Bize Katil Diyemediler, Hırsız Diyorlar

Kurnaz Yugoslav ve dünya politikacıları arasında hiç de politik olmayan bu adamın dili fazla uzamıştı. Bulduğu her fırsatta kendilerini kıyasıya eleştirmesi, ahlak ve vicdan üzerine vurguları uluslararası aktörleri kızdırıyordu. İslam'la ilgili hassasiyetleri ve mümin kişiliği ise tahammül edilemezdi. Artık ondan kurtulmanın vakti gelmişti ve 1999 genel seçimlerinde aday olmasını istemiyorlardı. Partisi SDA ve Aliya hedef tahtasına kondu.

1999 yazında *Yüksek Temsilci (YT) Vekili Amerikalı diplomat Jacques Klein, BH Tuzla Kantonu'ndaki yolsuzluk hakkında bir makale yayınladı. "Yolsuzluk, bu ülkenin kültürüne yerleşmiş" dedi. Makalenin zamanlaması da iyi seçilmişti: Eski Yüksek Temsilci Westendorp ayrılmış, yeni Yüksek Temsilci Petritsch henüz gelmişti. İkisi de tepki gösteremezdi.

Yüksek Temsilci'nin bu sözleri ve iddiaları Aliya ve Boşnaklar için çok inciticiydi. Aliya, makaleye sert tepki gösterdi. Tuzla Kantonu'ndaki yolsuzluk konusunda Aliya'ya göre imkânsız rakamlardan söz ediliyordu. Yolsuzluk haberlerinin kesinlikle yalan olduğunu söyledi ve **"bu yolsuzlukla değil, otoriteyle mücadeleyle yarar"** dedi.

Aliya'nın sözleri oldukça net ve sertti: **"Bizim halkımız yabancıları arkadaş olarak sever, öğretmen olarak değil; bizim öğretmenimiz olmaya çalışmayın. Buna hakkınız da yok çünkü, Dayton Barış Antlaşması size koruyuculuk görevi vermiyor. Lakin böyle davranıyorsunuz ve bu doğru bir yol değil..."**

Tartışmaya dâhil olan ABD Büyükelçisi'ne ise şunları söyledi: **"Ya ne biliyorsanız açıkça söyleyin ya da yakamızı bırakın."**

Ne yazık ki konu burada kapanmadı. 17 Ağustos 1999'da ABD'li gazeteci Chris Hedge, The New York Times'da "Bosnalı Liderler 1 Milyar Dolar Çaldı" başlığıyla aynı konuyu ele alan bir makale yazdı. Ma-

kalede Batılı ülkeler tarafından gönderilen kamu fonlarındaki ve yardımlardaki 1 milyar doların iki yıl içinde zimmete geçirildiği (Üç gün sonra yapılan tashihte ise "yaklaşık 20 milyon dolarlık Batı yardımı kayıp, gerisi yerel para" deniyordu) ve yolsuzlukla ilgili Yüksek Temsilcilik'te 4 bin sayfalık rapor bulunduğu iddia ediliyordu. Aliya'yı siyasi olarak bitirme çabasının açıkça görüldüğü makale BH'de, uluslararası kamuoyunda, özellikle ABD'de şok etkisi yaptı.

Makaledeki iddiaları tek tek sıralayarak yalanlayan Aliya, Yüksek Temsilcilik'e **"Hakikati ve Aleniliği Talep Ediyorum"** başlıklı bir mektup yazdı:

"Bunların yalan olduğunu ve BH Hükümeti'ne iftira atmak ve dost ülkelerin, BH'ye askeri ve mali vaatlerini yerine getirmesine engel olmak için hazırlandığını beyan ediyorum" dedi.

Ve ilave etti: **"...Katil değildik bizler, soykırım işlemedik; ne yazık ki onlar bize bunu yükleyemezdi; ama bizi ancak sahte ve gizli raporlarla hırsız gibi sunabilirlerdi. Ellerindeki bütün araçlarla bunu yapıyorlar."**

Ardından da ABD Dışişleri Bakanı Albright'a mektup yazarak, böyle bir rapor varsa, yayınlanması için nüfuzunu kullanmasını istedi. Ertesi gün Yüksek Temsilcilik, böyle bir raporun olmadığını duyurdu.

Aliya'nın yolsuzluk iddialarıyla ilgili uluslararası araştırma talep etmesi üzerine ABD bir uzman görevlendirdi, BH Hükümeti ise bir Amerikan şirketi ile anlaştı. Ekim sonunda ilk bulgular açıklandı: "Makalede herhangi bir gerçeklik payına rastlamadık. Gazeteci Hedges'e (yalan) bilgi verenler pişman olduklarını söylüyor."

Nihai rapor ise Şubat 2000'de yayımlandı: "Amerika, Kanada, Britanya hükümetleri, BM ve Yüksek Temsilcilik Ofisi, yardım fonlarının çalındığını kesinlikle reddetmektedir. Hedges'in iddia ettiği Yüksek Temsilcilik Raporu bulunmamaktadır."

Affetmekten Bahsedebiliriz Ama Unutmaktan Asla

2000 yerel seçimleri öncesi Aliya'nın Saraybosna mitingindeki konuşmasını, Yüksek Temsilci Avusturyalı Wolfgang Petritsch ve AGİT Başkanı Amerikalı Robert Barry "olağanüstü kışkırtıcı" buldu. Çetnik ve Ustaşa'lardan bahsettiği için BH'deki birlikte yaşama ve kaynaşma perspektifine zarar verdiğini iddia ettiler.

Oysa Aliya konuşmasında birlikte yaşamaktan, özgürlükten, affetmekten, mümkün olduğunca kaynaşmaktan, güçlü bir Bosna ve Boşnak halkından bahsediyordu: **"...Bosna'da barışa çocuklarımız ve torunlarımız için ihtiyacımız var elbette; milliyeti, dini ya da siyasi kanaati ne olursa olsun, bu ülkenin iyiliğini isteyen herkes için özgürlüğe ve barışa..."** diyordu.

Aliya eleştirilere cevap verdi ve **"Biz affetmekten ve kaynaşmaktan bahsedebiliriz ama unutmaktan asla"** dedi. Devamında şunları kaydetti:

"Elbette, Petritsch ve Barry'nin niye böyle davrandıkları sorusu cevap bekliyor. Sanırım cevap şu: 1992-95 arasında BH'de soykırım işlenirken, ölüm kampları ortaya çıkarken, çoğu Avrupalı siyasetçi gözlerini olanlara kapadı. Güç kullanmak, hatta beyanatta bulunmak yerine utanç verici bir biçimde sessiz kaldılar. Bugün, bu rezil dönemi hatırlamaktan hoşlanmıyorlar... Onlar unutabilirler ama biz unutmamalıyız ve unutmamamız; çünkü unutilan soykırım kendisini tekrarlar..."

Ya Vicdanını Dinle Ya İstifa Et

Aliya'nın ülkedeki yabancılarla yaptığı tartışmalardan biri de Yüksek Temsilci ile haklı polemigi oldu. Aralık 1999'da Aliya, Yüksek Temsilci Petritsch ile kamuoyu önünde tartıştı.

Tartışmanın konusu, Boşnak mültecilerin tahliyesiydi. Dayton Barış Antlaşması'yla mültecilerin evlerine dönmeleri öngörülmüştü ama bu son derece yavaş ve kısmiydi. Federasyon topraklarına dönen Sırp'ların sayısı, RS'ye dönen Boşnak ve Hırvatların sayısının çok çok üstündeydi. Aliya'ya göre, bu uygulamalar, Bosna'nın bazı bölümlerine orantısız geri dönüşlere yol açıyor ve pratikte etnik temizlik devam ediyordu.

1999 Eylül'ünde Sulejman Dugalija adlı bir mülteci ve ailesi bir Sırp evinden tahliye edildi. Bu aile 1992'de Pale'deki evlerinden atılmıştı. Dokuz ay önce kendi mülkü olan evlerine dönmek için başvuruda bulunmuş ama buna izin verilmemişti.

Çizgiyi aşan bu uygulamayı protesto eden Aliya bir beyanat verdi: Kendi evinden atılan ve oraya dönülmesine izin verilmeyen bir mültecinin tahliye edilmesinin kesinlikle kabul edilemez olduğunu, kimsenin böyle bir karar veremeyeceğini, çünkü bunun hem adaletin asli kurallarına hem de Dayton'a aykırı olduğunu ifade etti ve ekledi:

"...İşlerini vicdanlarıyla uyumlu olarak yapmak için yeterince medeni cesarete sahip olmayanlar, görevlerinden istifa etmelidir."

Aliya, Yüksek Temsilci Petritsch ile The New York Times'da yayınlanan yolsuzluk makalesi ile ilgili de bir polemik yaşadı. Petritsch'e yazdığı mektupta şu satırlar yer alıyordu:

"Chris Hedges kötü niyetlidir ve bıçağın ağzı Boşnaklara dönüktür. Amaç, Müslüman yönetime darbe yapmaktır. Bosna'daki İslam'dan rahatsız olanlar Bosna'ya gelmesin. Şahsi görüş ve sempatilerini bir kenara koyanlar başarılı bir şekilde çalışabilir Bosna'da..."

Sonra Hayat Geldi ve...

Zor bir hayat yaşadı Aliya. İki büyük savaş, uzun bir mahpusluk dönemi geçirdi. Kurtlar kanununun geçerli olduğu dünya siyasi arenasında merhamet ve hakikat yoktu, yalnızca çıkarlar vardı. Hayatını, başkalarının yazılan senaryoyu tersine çevirmeye adanmıştı. Ağır yükler taşıdı. BH'nin bağımsız ve onurlu bir ülke olması için tek başına mücadele etti; yanında sadece ezgin halkı, ilkeleri, samimiyeti, dürüstlüğü ve insanlığı vardı. İnsandı Aliya. Mümindir.

Tarihin paradokslarla dolu olduğunu, kendi tarihsel eylemleri içerisinde insanların genellikle muratlarının ya da niyetlerin sık sık tam tersiyle muhatap olduğunu söylüyordu. Ekim 2000'de cumhurbaşkanlığı görevinden istifa ettiğinde, orduveindeki öğrencilerle veda buluşmasında gençlere baktı ve hatıralarını, ideallerini, gençliğini ve hayal kırıklıklarını düşündü.

"...Bir anda gençliğime geri dönmüştüm, güzel hayallerin bir arada olduğu o ilk gençlik yıllarına... Ondan sonra hayat geldi ve güçlü bir rüzgâr gibi bütün bu hayalleri dağıtıp kırdı..."

***UNPROFOR:** Birleşmiş Milletler Koruma Gücü (United Nations Protection Force), Yugoslav Savaşları sırasında Bosna-Hersek ve Hırvatistan'da görev yapan ilk Birleşmiş Milletler Barış Gücü. 1992'de kurulan UNPROFOR, 1995'te dağıtıldı.

***IFOR:** Uygulama Gücü (Implementation Force) 20 Aralık 1995-20 Aralık 1996 tarihlerinde Bosna-Hersek'te görev yapan NATO önderliğinde çok uluslu bir barış gücü. IFOR'un temel görevi, savaşta çatışan taraflar arasında güvenli bir bölge oluşturmak ve ağır silahları güvenli depolara yerleştirmektir.

***YÜKSEK TEMSİLCİ:** 1995 yılında imzalanan Dayton Barış Antlaşması'nın sivil yönlerinin uygulanıp uygulanmadığını kontrol eden ve ülkede en üst otoriteye sahip kişi olan Yüksek Temsilci, Barış Uygulama Konseyi'nde BH'ni temsil eder. Şimdiye kadar görev yapan tüm BH Yüksek Temsilcileri herhangi bir Avrupa ülkesinden, yardımcıları ise ABD'den olmuştur. Yüksek Temsilci Yardımcısı aynı zamanda Brčko Özerk Bölgesi Uluslararası Gözlemcisi olarak görev yapar.

Saraybosna'daki Yüksek Temsilcilik Ofisi'nde ülkemizden de Dışişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü mensubu kişiler görev yapar.

Yararlanılan Kaynaklar:

Admir Mulaosmanoviç, "Hayatta Kalma İmtihani", Hece Yayınları, Ankara, 2017.

Aliya İzzetbegoviç, "Tarihe Tanıklığım", Klasik Yayınları, İstanbul, 2003.

Richard Holbrooke, "Bir Savaşı Bitirmek", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1999.

DOĞU VE BATI ARASINDA İSLAM: İSLAM'IN ANLAMI VE POTANSİYELİ

Enes Talha Tüfekçi

Aliya İzzetbegoviç, 1925 yılında Bosna Hersek'in Bosanski Samac kasabasında dünyaya geldi. O, Müslümanları Avrupa'ya dışarıdan girmiş kişiler olarak gören bir çevrede yetişti. Saraybosna'da bir Alman Lisesi'nde eğitim gördü. Lise döneminde arkadaşlarıyla "Müslüman Gençler Kulübü"nü kurdu. Bu kulübe üye olması gerekmesiyle 1946 yılında üç yıl hapse mahkûm edildi. İlerleyen yıllarda entelektüel çalışmalarla meşgul oldu. İslam Deklarasyonu'nu yayınladı. 1983 yılında düşüncelerinden dolayı tekrar hapse mahkûm edildi. 5 yıl hapis hayatından sonra Yugoslavya'nın dağılma sürecine girdiği dönemde Demokratik Eylem Partisi'ni kurdu ve bu partini genel başkanı seçildi. Komünist yönetimin çökmesiyle birlikte yapılan ilk serbest seçimlerde Bosna Hersek Federal Cumhuriyeti Devlet Başkanı oldu. Sırp ve Hırvat güçlere karşı yürütülen bağımsızlık savaşına liderlik yaptıktan sonra 1995'te savaşa son veren Dayton Anlaşması'nı imzaladı. 1996 yılında yapılan seçimlerde üçlü başkanlık konseyine seçildi. 2000 yılında sağlık nedenlerini gerekçe göstererek başkanlık görevinden istifa eden İzzetbegoviç, 19 Ekim 2003'te vefat etti. İzzetbegoviç entelektüel, eylem adamı, siyasetçi, özgürlük savaşçısı ve düşünür kimliği ile halkına öncülük etmiş bir isimdir.

Aliya İzzetbegoviç Türkiye'deki Müslümanların zihninde on yıllardır "entelektüel siyasetçi" olarak varlığını sürdürmektedir. Pek çok husus ve kişide olduğu gibi İzzetbegoviç hususunda da yüzeysel ve medyatik bir alaka seviyesi mevcuttur. Zihnimize belirli ve şekillendirilmiş algılarla kattığımız kişilerin gerçekliğine hakkıyla yönelme ve ona dair yeni anlam alanları açma noktasında bir hayli tembeliz. Aliya İzzetbegoviç hem coğrafi olarak hem de fikri olarak Batı'nın ortasında bir hayat sürmüştür. Komplekslerinden uzak ama mağrur bir arayışın peşinden git-

miştir. Doğu ve Batı Arasından İslam, Batı'nın ortasında yaşamış bir Müslüman'ın hem Batı'yı hem de İslam'ı her yönüyle okumasıyla oluşmuş bir arayışın mahsulüdür. Bu arayış uzun yıllar süren okumalar ve gözlemlerle beslenmiştir. Aliya İzzetbegoviç şirden felsefeye felsefeden müziğe Batı'da cereyan eden fikir akımlarını okumuş ve heybesine katmıştır. Heybesini epik masallarla, medyatik ezberlerle dolduran birçok Müslüman için zorlayıcı ve emek gerektiren bir uğraş olduğu için zannımca pek ilgi çekmemiştir.

Kitap iki kısımdan oluşuyor: "Batı Düşüncesinin Temelleri" ve "İslam İki Kutuplu Birlik". İlk kısımda bütün dinlerin özünde var olan temel ilkeler ve Batı dünyasının düşünce yapısı anlatılır. İkinci bölümde ise İslam dininin içinde bulunduğu düalizmden ve onun diğer dinlerle karşılaştırılmasından bahsedilir.

İzzetbegoviç, kitap boyunca bir vurguyu büyütmekte: "Hiçbir teori pratiğe tam olarak aktarılamaz ne kadar güzel ve mükemmel düşüncelerimiz olursa olsun onları pratiğe aktarırken çeşitli imkânsızlıklarla karşılaşabiliriz. Söylemde her şey mükemmel olsa bile pratikte sıkıntılar olacaktır. Hatta tam tersi şekilde bile davranabiliriz. Bu her düşüncede böyledir. Kur'an bu anlamda bir teoriden ziyade pratiktir, yani Kur'an'ı teorik olarak okumak isteyen bir kişi, Kur'an'ı birbirinden kopuk, bağlantısız olduğu için düzenli bir edebi eser şeklinde okuyamazlar, çünkü bu Kur'an'ın pratik hayat kitabı olmasından kaynaklanır." Burada İslam'ın pratik bir hayat görüşü olarak "Din" yani Hristiyanî düşünce ve materyalizm yani sosyalist düşünce karşısında insanlık adına köprü olma potansiyelinde bir düşünce olduğu öne çıkarılıyor. İzzetbegoviç'e göre İslam bütün ideolojiler arasında köprü olabilir. Çünkü onun için Kur'an yani İslam sistemsiz gibi görünse de bir düşünce değil yaşam tarzı olduğu için bir üstünlüğü haizdir.

Fakat İslam bu süreçte Hristiyanlığın ve sosyalizmin hakikatlerini de tanımalıdır.

Kitabın giriş bölümünde Aliya, modern dünyada var olan ideolojik çatışmada İslam'ın yeri nerededir sorusuna cevap aramaktadır. Bu noktada Aliya; dünya görüşlerini dini, materyalist ve İslami olmak üzere üç grupta toplar. Birinci görüşe göre tek varlık ruh, ikincisine göre madde, üçüncü görüşe göre ise ruh ve maddenin birliğidir ki bu İslam'dır. İzzetbegoviç'e göre ise İslam'ın esas özelliği onun sahip olduğu düalizmdir. İslam bu yönüyle bugün modern çağın içinde bulunduğu paradokslara bir çıkış kapısı mahiyetindedir. Öte yandan, Aliya tabiat-insan-yaratılış-ruh konuları parantezinde üç farklı yaklaşımı değerlendirmiştir.

Aliya İzzetbegoviç, kültür ile sıkı bir ilişkisi olmayan bir uygarlığı "başarısız" olarak addettiği için insanın dünyayı anlama çabasını ve İslam'ın modern dünyadaki yerini sanat, ahlak ve tarih kavramları etrafında inceler. Aliya için sanat maddeden ziyade insan şahsiyeti ile uğraşır. Dolayısıyla bir sanat eseri daima sanatkarının şahsiyetine bağlıdır. Bu açıdan nevi şahsına münhasırdır. İlim ise durağan olanı inceler ve var olanı keşfetmeye yöneliktir. Örnek olarak dil bilimi verebiliriz. Dil, insanların kendini ifade etmesinde bir yerde yetersiz kalmış ve onlar bunun sonucunda dans, resim ve şiir gibi pek çok ifade şekilleri geliştirmişlerdir. Buradan destek alarak İzzetbegoviç sanatı, insanın kendini açıklama çabasının en üst seviyesi olarak tanımlar ve sanatın din ile yakın bir yakınlığa sahip olduğunu ifade eder.

İzzetbegoviç'e göre İslam'ın anlaşılması Yahudilik ve Hristiyanlığı içine alan kısımlarının anlaşılması ile mümkündür. İslam, bu iki din arasında bir denge unsurudur. Dolayısıyla burada söz konusu üç dinin birbirleriyle ilişkileri ve karşılaştırılmasını yapmaya

çalışır. Ona göre Yahudilik, kendinde ölümsüzlük fikrini barındıran bir din olarak algılanır ve bu dinde Tanrının melekûtu ahirette değil dünyada beklenir. Dolayısıyla; Yahudiliğin dünyevi bir özellik arz ettiğini, Hristiyanlığın da tam tersi manevi bir ilerlemeye sahip olduğunu söyler. İslam ise maddi ve manevi dünyayı kendinde birleştiren bir dini temsil eder. "Dinin dünya üzerinde tesir icra etmesi ancak kendisi de dünyevi yani en geniş manada siyasi olursa mümkün olur. İslam yönünü dünyaya çevirmiş bir dindir." İzzetbegoviç, teslimiyet konusundan bahseder. Ona göre kaderin kabulü İslam'ın en büyük ve en son çağırısıdır. Kadere teslimiyet, insana hayatı olduğu gibi idrak edebilmeyi, sabrı ve tahammül etmeyi öğretir. İzzetbegoviç, insanın yaratıcısından kendisine gelen her şeye rıza göstermesini yani teslimiyeti, İslam'la eşdeğer görür ve şu sözleriyle eserini noktalar: "Ey teslimiyet! Senin adın İslam'dır."

Özetle; Aliya İzzetbegoviç bu eserinde İslam'ın Doğu ve Batı arasında nerede durduğunu, Batı'ya karşı düşünsel açıdan nasıl yaklaşılması gerektiğini ve mevcut dünyanın karakteristiğini anlamaya çalışmıştır. İslam, üçüncü bir yol olarak hayata yönelik içeriğiyle ve ruh/madde ikiliğindeki ideal yaklaşımıyla insanı merkeze alarak çağın sorunlarına karşı gerekli yolları oluşturabilecektir. Aliya kitap boyunca İslam'ın anlamına ve mevcut zamandaki sorunlara yönelik potansiyeline ışık tutmuş ve bizlere kompleksiz ama mağrur bir duruşu armağan bırakmıştır.